

**ОКРЕМІ АСПЕКТИ ЗАГАЛЬНОСОЦІАЛЬНОГО ЗАПОБІГАННЯ
КОРУПЦІЙНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ У СФЕРІ ЦИФРОВОЇ ЕКОНОМІКИ**

**CERTAIN ASPECTS OF GENERAL SOCIAL PREVENTION OF CORRUPTION
OFFENSES IN THE SPHERE OF THE DIGITAL ECONOMY**

Актуальність статті полягає в тому, що розвиток економічного сектору будь-якої держави є показником процвітання і прогресивним явищем. Особливо в умовах інформатизації суспільства, яке дозволяє покращувати ефективність надання послуг, зокрема й у сфері економіки. Тому будь-які кримінально протиправні діяння у цій сфері є неприпустимим явищем, що характеризується особливою суспільною небезпечністю. Корупційні діяння є одним із факторів погіршення економічної ситуації будь-якої країни та зниження рівня її економічної безпеки. На жаль, в умовах цифровізації та дистанційної роботи рівень корупції не втрачає своїх високих позицій серед рівня загальної злочинності. Метою статті є виявити та охарактеризувати основні тенденції запобігання корупційної злочинності в умовах цифровізації економіки, а також визначити, які заходи запобігання доцільно застосовувати, їх вплив на ефективність, конкурентоспроможність та розвиток української економіки. У статті розглянуто окремі аспекти загальносоціального запобігання корупційних правопорушень у сфері цифрової економіки. Звернено увагу на те, що розвиток економічного сектору будь-якої держави є показником процвітання і прогресивним явищем. Особливо в умовах інформатизації суспільства, яке дозволяє покращувати ефективність надання послуг, зокрема й у сфері економіки. Тому будь-які кримінально протиправні діяння у цій сфері є неприпустимим явищем, що характеризується особливою суспільною небезпечністю. Наголошено, що в Антикорупційній стратегії також вказується, що проблемою у сфері державного регулювання економіки є те, що до цього часу повністю не здійснено цифрову трансформацію реалізації повноважень органами державної влади та органами місцевого самоврядування як основу для забезпечення прозорості та мінімізації корупційних ризиків у їх діяльності. Зважаючи на активний розвиток процесів цифровізації доцільним є також розроблення кримінологічних засад здійснення антикорупційної запобіжної діяльності з урахуванням особливостей певних галузей економіки в умовах цифрової трансформації.

***Ключові слова:** цифровізація, злочинність, економіка, злочинність, кримінальні правопорушення, електронне середовище.*

The relevance of the article lies in the fact that the development of the economic sector of any state is an indicator of prosperity and a progressive phenomenon. Especially in the conditions of informatization of society, which allows to improve the efficiency of service provision, in particular in the field of economy. Therefore, any criminally illegal actions in this area are an unacceptable phenomenon characterized by a special social danger. Corruption is one of the factors that worsens the economic situation of any country and lowers the level of its economic security. Unfortunately, in the conditions of digitalization and remote work, the level of corruption does not lose its high positions among the level of general crime. The purpose of the article is to identify and characterize the main trends in the prevention of corruption crimes in the context of the digitalization of the economy, as well as to determine which prevention measures should be applied, their impact on the efficiency, competitiveness and development of the Ukrainian economy. The article considers certain aspects of social prevention of corruption offenses in the field of digital

economy. Attention is drawn to the fact that the development of the economic sector of any state is an indicator of prosperity and a progressive phenomenon. Especially in the conditions of informatization of society, which allows to improve the efficiency of service provision, in particular in the field of economy. Therefore, any criminally illegal actions in this area are an unacceptable phenomenon characterized by a special social danger. It is emphasized that the Anti-corruption Strategy also indicates that the problem in the field of state regulation of the economy is that until now the digital transformation of the exercise of powers by state authorities and local self-government bodies has not been fully implemented as a basis for ensuring transparency and minimizing corruption risks in their activities. Taking into account the active development of digitalization processes, it is also appropriate to develop criminological principles for the implementation of anti-corruption prevention activities, taking into account the peculiarities of certain sectors of the economy in the conditions of digital transformation.

Key words: *digitalization, crime, economy, crime, criminal offenses, electronic environment.*

Постановка проблеми. Розвиток економічного сектору будь-якої держави є показником процвітання і прогресивним явищем. Особливо в умовах інформатизації суспільства, яке дозволяє покращувати ефективність надання послуг, зокрема й у сфері економіки. Тому будь-які кримінально протиправні діяння у цій сфері є неприпустимим явищем, що характеризується особливою суспільною небезпечністю.

Тут варто звернути увагу на вчинення корупційних кримінальних правопорушень, адже рівень корупції в Україні в останні роки постійно зростає. Так, корупційні діяння є одним із факторів погіршення економічної ситуації будь-якої країни та зниження рівня її економічної безпеки. На жаль, в умовах цифровізації та дистанційної роботи рівень корупції не втрачає своїх високих позицій серед рівня загальної злочинності.

При цьому цифровізація надає низку переваг для розвитку економіки. Висока швидкість цифровізації всіх аспектів життя обумовлена, перш за все, її можливими позитивними проявами та наслідками на всіх рівнях. Цифрова економіка, як головна прикмета сучасності, зачіпає всі сфери життя суспільства. Як тренд розвитку світової економіки і суспільства цифровізація по-різному впливає на різні сфери. А від ступеня впливу цифровізації на національне економічне та соціальне життя залежить місце кожної країни у світовому співтоваристві. Перевагами цифровізації на рівні всього суспільства є: підвищення прозорості економічних операцій і забезпечення можливості їх моніторингу [1, с. 81–82].

Зважаючи на суспільну небезпечність корупційних кримінальних правопорушень, їх серйозну суспільну небезпеку, доцільно дослідити стан нормативно-правового забезпечення у цій сфері, визначити напрями запобігання цьому виду злочинності.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Питання корупційної злочинності у сфері економіки, зокрема, з використанням інформаційних технологій, досліджували такі вчені: О. І. Барановський, П. І. Гаман, В. В. Пацкан, В. А. Предборський, С. В. П'ясецька-Устич, В. Я. Тацій, М. І. Хавронюк тощо.

Проте, незважаючи на суттєві наукові доробки, й дотепер на національному рівні залишаються невирішеними проблеми, пов'язані, зокрема, із розробленням заходів загальносоціального запобігання корупційної злочинності у сфері цифрової економіки з огляду на стрімкий розвиток інформаційних технологій в Україні.

Мега статті – виявити та охарактеризувати основні тенденції запобігання корупційної злочинності в умовах цифровізації економіки, а також визначити, які заходи запобігання доцільно застосовувати, їх вплив на ефективність, конкурентоспроможність та розвиток української економіки.

Виклад основного матеріалу. В Антикорупційній стратегії на 2014–2017 роки вказується, що низькі темпи реалізації антикорупційної політики в Україні суттєво сповільнюють її економічне зростання. Опитування бізнесу демонструє, що поширеність корупції та недовіра до судової системи є основними перешкодами для залучення в Україну іноземних інвестицій. Тому метою Антикорупційної стратегії є досягнення суттєвого прогресу в запобіганні та протидії корупції, а також забезпечення злагодженості та системності антикорупційної діяльності всіх органів державної влади та органів місцевого самоврядування. У цій Антикорупційній стратегії

корупція розглядається як ключова перешкода стабільному економічному зростанню і розбудові ефективних та інклюзивних демократичних інститутів [2].

Доцільно відмітити, що в процесі аналізу статистичних показників щодо рівня корупційної злочинності в Україні, аналізу позитивного зарубіжного досвіду з цього питання та судової практики сформовано основні принципи Антикорупційної стратегії, до яких відносять: цифрова трансформація реалізації повноважень органами державної влади та органами місцевого самоврядування, прозорість діяльності та відкриття даних як основа для мінімізації корупційних ризиків у їх діяльності; створення на протидію існуючим корупційним практикам більш зручних та законних способів задоволення потреб фізичних і юридичних осіб [2].

Необхідно зазначити, що в Антикорупційній стратегії також вказується, що проблемою у сфері державного регулювання економіки є те, що до цього часу повністю не здійснено цифрову трансформацію реалізації повноважень органами державної влади та органами місцевого самоврядування як основу для забезпечення прозорості та мінімізації корупційних ризиків у їх діяльності. Тому очікуваними стратегічними результатами реалізації вказаної Стратегії, зокрема, є: розроблення та введення в промислову експлуатацію офіційного інструменту підготовки та проведення публічних закупівель у сфері інформатизації, який передбачає візуалізацію закупівель, наявність телекомунікаційних мереж, автоматизацію розрахунків очікуваної вартості; утворення єдиної інтегрованої системи державних баз даних на основі єдиного державного центру обробки даних та національної інфраструктури просторових даних, усунення дублювання процесів збору даних [2].

Поряд з цим, Національна економічна стратегія на період до 2030 року визначає одним з орієнтирів в економічній політиці ефективну цифрову сервісну державу та компактні державні інститути (розвиток цифрової економіки як одного із драйверів економічного зростання України). Стратегія також визначає ряд тих неприпустимих кроків, заборонених напрямів руху, що є критичними перепонами для розвитку економіки («червоні лінії»), зокрема: неправомірне використання бюджетних коштів та зменшення прозорості управління державною власністю. Одним із стратегічних курсів економічної політики до 2030 року є напрям «Верховенство права» в частині забезпечення ефективної роботи антикорупційної системи для запобігання, виявлення та покарання за корупцію [3].

При цьому одним з основних підходів, що визначений Стратегією здійснення цифрового розвитку, цифрових трансформацій і цифровізації системи управління державними фінансами на період до 2025 року є централізація ІТ-ресурсів та ІТ-функцій Мінфіну і центральних органів виконавчої влади, діяльність яких спрямовується і координується Кабінетом Міністрів України через Міністра фінансів, з пріоритетним використанням хмарних технологій, створенням єдиного сховища даних, поступовим переходом на новий рівень сервісно орієнтованих систем шляхом забезпечення доступності державних послуг у режимі он-лайн [4].

Загалом в багатьох країнах триває процес переходу до електронного урядування. При цьому електронне урядування у світовій практиці публічного менеджменту є одним з найдієвіших на сьогодні інструментів запобігання корупції та забезпечення прозорості публічної служби. У питаннях боротьби із корупцією електронний уряд має чимало переваг: забезпечення прозорості, співпраці, публічної участі, рівного доступу, розширення можливостей та економія найважливішого ресурсу – часу [5].

Необхідно зазначити, що у Кабінеті Міністрів України заявили, що в Україні проводять цифровізацію в різних сферах для запобігання корупції. У найближчих планах – цифровізація на митниці. Відповідно до позиції українського уряду, якщо люди не будуть контактувати зі службовцями на митниці, це прибере корупційні ризики. В Україні вже реалізується цифровізація адміністративних послуг. «Перш за все, ми повинні створити умови в нашій країні, де буде неможливо мати корупцію, і тоді не потрібно буде боротися з нею... Перш за все – це цифровізація. Ми вже перевели в цифровий порядок дуже багато сфер – інвестиції, будівництво, архітектура. Повністю це переведено на електронні рамки, і в такому випадку корупція неможлива», – зазначили в Кабінеті Міністрів України [6].

При цьому в пояснювальній записці до проекту Закону України «Про стимулювання розвитку цифрової економіки в Україні» вказується, що ключову роль у сучасній світовій економіці відіграють технології та інновації. Саме представники технологічної сфери є найбільш фінансово успішними компаніями сьогодення. З огляду на це країни-члени Європейського Союзу та інші держави докладають якомога більше зусиль для стимулювання цифрової економіки. Отже, вбачається за необхідне не обмежуватись лише наданням пільг інноваційному бізнесу та інвес-

торам в технології, а також створити більш гнучке правове регулювання для залучення капіталу, охорони прав інтелектуальної власності, віддаленої та проектної роботи, залучення іноземних талантів, укладення договорів онлайн, а також забезпечити свободу договору та безпеку ведення інноваційного підприємництва. Таким чином, пропонується створити Дія Сіті – середовище (еко-систему), що стимулюватиме розвиток цифрової економіки, розробки в галузі передових технологій з високою доданою вартістю та формування економіки знань. Це амбітне завдання потребує об'єднання зусиль з бізнесом на добровільних та партнерських засадах, що також передбачено цим законопроектом [7].

Отже, прийнятий Закон України «Про стимулювання розвитку цифрової економіки в Україні» визначає організаційні, правові та фінансові засади функціонування правового режиму Дія Сіті, що запроваджується з метою стимулювання розвитку цифрової економіки в Україні шляхом створення сприятливих умов для ведення інноваційного бізнесу, розбудови цифрової інфраструктури, залучення інвестицій, а також талановитих спеціалістів. При цьому правовий режим Дія Сіті – сукупність правових норм, якими визначаються права та обов'язки особи, що виникають, змінюються та припиняються у зв'язку із зверненням про набуття, набуттям та втратою статусу резидента Дія Сіті, а також особливості регулювання відносин за участю резидента Дія Сіті і щодо участі у його статутному капіталі. Важливим є те, що до загальних засад правового режиму Дія Сіті, зокрема належить: невтручання держави, державних органів та органів місцевого самоврядування, їх посадових осіб у діяльність резидентів Дія Сіті, якщо така діяльність здійснюється в межах цього Закону та іншого законодавства України; формальний характер процедури набуття статусу резидента Дія Сіті – відсутність вимог щодо отримання спеціальних дозволів, ліцензування чи здійснення заходів державного нагляду (контролю) для подання та розгляду заяви про набуття статусу резидента Дія Сіті і внесення інформації про заявника до реєстру Дія Сіті [8].

Висновки. Отже, виходячи з вищесказаного, зазначимо, що цифровізація економіки у більшій мірі має позитивні тенденції в Україні, прискорює надання управлінських послуг, дозволяє формувати привабливий інвестиційний клімат країни. В умовах пандемії та ведення бойових дій на сході України більшість державних та приватних структур переходить на онлайн роботу. Проте навіть в цих умовах рівень корупційної злочинності не зміншується.

Зважаючи на активний розвиток процесів цифровізації доцільним є також розроблення криминологічних засад здійснення антикорупційної запобіжної діяльності з урахуванням особливостей певних галузей економіки в умовах цифрової трансформації.

Список використаних джерел:

1. Цифрова економіка: тренди, ризики та соціальні детермінанти (керівник проекту, автор доповіді Пищуліна О.). Центр Разумкова, 2020; Видавництво «Заповіт», 2020. 274 с. URL: https://razumkov.org.ua/uploads/article/2020_digitalization.pdf.
2. Антикорупційна стратегія на 2014–2017 роки: офіційний сайт НАЗК. URL: <https://nazk.gov.ua/uk/documents/antikoruptsiyna-strategiya-na-2014-2017-roky/>.
3. Національна економічна стратегія на період до 2030 року: затверджено постановою Кабінету Міністрів України від 3 березня 2021 р. № 179. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/179-2021-%D0%BF#n25>.
4. Стратегія здійснення цифрового розвитку, цифрових трансформацій і цифровізації системи управління державними фінансами на період до 2025 року : схвалено розпорядженням Кабінету Міністрів України від 17 листопада 2021 р. № 1467-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1467-2021-%D1%80#Text>.
5. Шевченко С., Сидоренко Н. Електронне урядування та ІКТ як інструменти протидії корупції у контексті світового тренду прозорості публічної служби. *Аспекти публічного управління*. 2020. Том 8. № 5. С 72–81. URL: <https://aspects.org.ua/journal/article>.
6. В Україні аносували цифровізацію митниці. URL: https://www.unian.ua/society/v-ukrajini-provedut-cifrovizaciyu-mitnici-shmigalnovini-ukrajini118914_84.html.
7. Пояснювальна записка до проекту Закону України «Про стимулювання розвитку цифрової економіки в Україні». URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=70298.
8. Про стимулювання розвитку цифрової економіки в Україні : Закон України від 15 липня 2021 року. № 1667-ІХ. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1667-20#Text>.